

iet zoo erg ge-
schenleven aan

l. dikwerf ook
immers maal-
was.
en gewraakten
gekomen. Men
oepskenze.

voorzoover de
le psychotech-
emands aanleg
adt, om zooveel
ng iemands be-
open later nog
middelen, en
op welke wijze
roeven neemt,
de kwestie.
rbeeld. Stel U
nw wenscht te
kast te stellen,
le cijfers juist
volgorde vast te
at ze voor het
n aanleg heeft
dekken, dat ze
leem telefoon,
ste plaats kan
en in een van
meer dan één
gt daaruit, dat
n goed telefo-

gaf, om derg-
vele beroepen
te stellen, daar-
aan de roeping
i van een der-

t ook adviezen
et de vraag, of
meisje in een
Zeker, er kan
r een bepaald
men zegt: hoe
is — dit jong-
sut, in dat vak
hting een zeer
dat zijn uit-

eer vele letter-
en, is het toch
eren hun zoon
p te leiden —
t heel spoedig
he omstandig-
zulk een vak-
stenen in der
We hebben is
beroepskenze
istelijke Jeugd-
neisjes, die op
d de beste ge-
e de kinderen
gelijk in chris-
inlicht omtrent
cinderen in een
die wijze weer
roons etc. voor
noodig hebben
aanleg van het
advies in een

wat voor onze
schen zijn ons
ri van dit jaar
laandblad voor
Het tijdschrift
is, naar het
goed van uit-

nader op des-
aan — ook al
s van ons blad
e belangrijkste
schijnen. Over
worden, hopen

niet verre meer
als een plaas-
uze, uitgaande
het type con-
den loop der
komen in den

weer niet alles
n. En één van
deze, dat zeer
het type con-
den loop der
komen in den
pen is de proef

op de som gegeven, dat er iets te bereiken valt
psychotechnisch onderzoek.

Daarbij spreekt het feit, dat het eigenlijk noodig
is, een jongmensch herhaalde malen over een tijds-
verloop van — zeg — zes maanden te onder-
zoeken, om alle mogelijke toevallige omstandig-
heden te kunnen elimineeren, ook mee, om de
moeilijkheden te vergrooten. Immers na de her-
haling van de proef, staat voor de derde maal
het jonge mensch niet geheel objectief tegenover
de proeven, die genomen worden.

Maar dit zijn allemaal moeilijkheden, die wel
zullen kunnen worden overwonnen.

En hoewel we allermist zouden durven zeggen,
dat in vroeger jaren, zonder beroepskenze-voorrich-
ting, de ongelukken zoovele waren, als men ons
wel eens wil doen gelooven, toch is er hier een
terrein geopend, waar we als christen-ouders en
christen-opvoeders onze belangstelling niet mogen
onthouden, en niet zullen kunnen onthouden.

J. WATERINK.

WIJSBEGEERTE.

Wijzegeerte in steen.

XIII.

Warden we niet arm, wanneer alleen de gedach-
te, dat een huis een woning is van een gezin
— zonder meer — in het uiterlijk van het huis
naar voren komt? Moeten we niet zoeken naar
een verrijking van het leven, doordien ook hogere
ideeën hier worden weergegeven?

Deze vragen rezen aan het slot van ons vorig
artikel.

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, moe-
ten we eens even zien, welke de beteekenis is van
het Calvinisme voor de bouwkunst.

Om deze vraag juist te kunnen beantwoorden,
moeten we eerst ons even herinneren, dat telkens
weer bij de woordvoerders der moderne bouwkunst
de wijsgeerig-religieuze gedachte den vorm van het
bouwwerk beheerscht, en dat men ook in den
gevel van het woonhuis zijn religieuze ideeën laat
spreken.

Men heeft er behoefte aan zijn godsdienst, die
kunst is, en zijn kunst, die godsdienst is, in het
bouwwerk ten toon te stellen.

En als een armoede, als gebrek aan levens-
kracht wordt het beschouwd, wanneer in een Gods-
huis of in een woning niet een hogere gedachte
tot uiting komt. De kunst is een soort religie,
gelijk trouwens heel de levensbeschouwing van ver-
warring tusschen godsverering en kunst-bewon-
dering vol is.

Zullen wij dus de moderne bouwkunst kunnen
volgen op haar weg, om in het bouwwerk een
godsdienstige uiting te willen zien — hetzij dan
dat men zich op het pantheïstisch standpunt van
een Plasschaert stelt — hetzij dan dat men profes-
tisch de toekomst van den nieuwen godmensch
wil symboliseeren — dan moeten ook wij kun-
nen meegaan met de gedachte, dat er in het bouw-
werk een religieuze idee naar voren moet komen,
en dat ook onze religie zich leent om in steen
te worden vastgelegd. En moge dan al onze hogere
godsdienstige opvatting blijven buiten de sfeer van
het concreet uit te drukken gevoel, toch moet in
onze levensbeschouwing dan een soort terrein zijn,
dat vraagt om uiting in steen of marmer.

In elk geval zal er uit onze beschouwing dan een
eigen stijl geboren moeten worden. Immers eigen
religie had immer eigen stijl. Wij eigen religie
eigen wijsbegeerte gaf; die eigen wijsbegeerte weer
eigen kunstestischen deed geboren worden; en op
die wijze dus ook de eigen stijl ontstond, ja riep
om realisering.

Maar nu is het zoo buitengemeen eigenaardig,
dat bij het Calvinisme tot hiertoe niets van dit
alles te bespeuren viel. Zeker, er was iets eigens.
Maar dat eigens bestond in het niet-hebben van
eigen stijl. Het bestond in het afwezig zijn van
eigen tempel-type, zooals men roemt in het Pan-
theon van Athene, in het Pantheon van Rome,
in de Aja Sofia van Byzantium, in den Dom van
Keulen of in de Sint-Pieterskerk van het Vaticaan.
(Kuyper, „Het Calvinisme en de Kunst“).

Weliswaar had datgene wat er gebouwd werd door
de oude Calvinisten een eigen cachet, ook wan-
neer hunne huizen verzezen — we zagen dat reeds
meermalen — maar daarom kan er nog niet van
een eigen stijl worden gesproken. De bezieling van
een motief, dat aan heel de wereldbeschouwing
wordt ontleend, scheen achterwege te blijven.

En nu komt vanzelf de vraag, of dit wel anders
kón.

Wanneer we het leven in zijn lagere vormen zien,
dan is het merkwaardig, dat telkens weer blijkt, dat
daar het religieuze en het kunst-leven zóó één zijn,
dat er van een eigen terrein voor beide niet kan
worden gesproken. Er zijn volkeren, die in hun
sculptuur alleen godenbeelden weten voort te bren-
gen, en er zijn betrekkelijk hoogstaande rassen,
die de kunst enkel gebruiken voor een religieus
doel.

Nu ligt, gelijk D. V. later door een der andere
redacteuren van dit blad elders zal worden uiteen-

gezet, religieuze ontroering, en kunstontroering vlak
naast elkander. En het is historisch gezien en psy-
chologisch gezien, zoo uitzonderend te verstaan, dat
in de primitieve levensvormen men geen onder-
scheid tusschen die beide wist te maken.

En wanneer het christendom straks nieuwe be-
zieling geeft, dan neemt men, mede onder den in-
vloed van den oud-testamentischen schaduwen-
dienst, de religie als nieuw-bezings-motief ook
in zijn kunstbeschouwing op. Dan heeft inderdaad
de gedachte, dat er een eigen steer, de omgeving
van een eigen tempel, gegroeid uit de godsdien-
stige-kunstenaarsvisie, noodig is, om zijn God te
ontmoeten, nog niet afgedaan. En toch „zal men
immers God allerwegen kunnen aanbidden in geest
en in waarheid“. Maar dit moet eerst worden be-
gripen en beleefd.

Er moet komen een bevrijding van de religie
evengoed als er zijn moet een bevrijding van de
kunst. Kunst, die steeds gebonden is aan stof-
felijke vormen, kan tenslotte niet zijn de hoogste
levensvorm. Dr. Kuyper heeft dit in zijn aan-
gehaalde werk, ook met een beroep op Hegel
en Von Hartmann, duidelijk uiteengezet.

En wij zouden ons hierbij ook kunnen beroepen
op datgene, wat door de woordvoerders van de
nieuwe kunstbeschouwing zelf wordt gezegd. Im-
mers telkens weer wijzen ze er op, dat er in elke
school van de kunst na de periode van de vol-
making dezer eigen kunst, komt een periode van
vergeestelijking. Een vergeestelijking, waardoor de
neiging komt, de stoffelijke banden te verbreken
en de materiele grenzen uit het oog te verliezen.

Die streefing naar vergeestelijking is te verstaan.
Zoolang de geest bevrijding zoekt in de schoonheid
van het uitleven harer impulsies en impressies,
maar dit dan doen moet in vormen, die aan het
stof zijn gebonden, kan er van zuivere religie geen
sprake zijn. Die is eerst daar, waar de dienst Gods
geheel geest en waarheid werd.

Maar daarom kon dan ook het Calvinisme geen
eigen kunststijl geven in zijn tempels noch eigen
type leggen op zijn groote bouwwerken, wijl zijn
belijdenis is, dat de religie en met haar de Gods-
verering losgemaakt moet worden uit den zinne-
lijken vorm, — en dat daar moet zijn een krach-
tig geestelijk ophoelen.

Deze bevrijding doorloopt een proces.

„Dat is het proces van Aäron tot Christus, van
Aholiab tot de Apostelen des Heeren, en krach-
tens datzelfde proces neemt in de zestiende eeuw
het Calvinisme een hooger standpunt in dan het
Romanisme veroverd had. Dienovereenkomstig kon
en mocht dus het religieuze Calvinisme geen eigen
kunststijl uit zijn religieus beginsel ontwikkelen.
Het te doen, ware een terugzinken op lager stand-
punt geweest.“ Zóó sprak Dr. Kuyper in zijn „Het
Calvinisme en de Kunst“. En dit woord ligt geheel
in de lijn van de beschouwingen, die immer die
van Calvijn's nazaat geweest zijn.

Maar dan bewijst het feit, dat wij, bij den bouw
van onze huizen-blokken, niet met allerlei religieuze
motieven willen komen aandragen, juist dat onze
religie zooveel rijker is dan die van hen, die me-
nen, dat zij hun godsdienstige sentimenten het beste
kunnen uitleven in datgene, wat zij als kunststuk
den volke toonen. Onze religie is teveel geestelijk
om eigen bouwstijl te scheppen.

Of er dan geen principes voor de kunst over-
blijven?

Zeker wel.
Maar niet die, door welke men in de eerste
plaats een godsdienstige gedachte leggen wil ook
in een blok woningen. En ook niet die, door welke
de beginselen, welke ook het uiterlijk der dingen
beheerschen, aangetast worden.

Zoo kan dus geen enkel hooger principe ons
van den eisch, dat een huis een zelfstandigheid
zijn moet, afbrengen. De eisch: de woning zij met
eigen type een individualiteit te midden van de
viele andere eenheden in het stadsbeeld, blijve
steeds gehandhaafd.

Twee tegenwerpingen hoor ik — op practischen
grond.

De eerste is: wat zal er dan terecht komen van
het werk van zoovele bouwers? Moeten we dan
weer allerlei leelijke prutserij aanvaarden? Ik an-
woord: waarom? Wie eischt dat? Ook voor den
huizenbouw, waarbij de woning, de gezins-idee het
huis beheerscht, is er werk voor bekwaame bouw-
kunstenaars. Juist daar. En daar allermee.

Maar zal men zeggen: het is een geweldig werk
voor onze architecten en ook voor de uitvoerders,
om zóó te bouwen. Ik geloof dat gaarne. Maar daar-
over gaat het hier niet. Men zegt dan: de beurs
spreekt ook een woordje mee. 't Is waar, maar
diezelfde beurs babbelde ook reeds toen men pog-
de de eischen van moderne beschouwing te reali-
seeren. Heeft men voor de verwezenlijking van een
christelijke idee dan niet iets bizonders over?

Waarom spreekt men van schilders in de bouw-
kunst — wie denkt hier b.v. niet aan de Bazel? —
terwijl 'n Calvinistisch architect niet de vrijheid zou
gegeven worden eens een poging te wagen, om te
schilderen, door de variëteit van woning-individua-
liteiten? Zijn de huizen-reksen langs de Amster-
damsche grachten minder „schilderachtig“ dan de
Bazels scheppingen?

Wij moeten ook hier weer bewust gerefor-
meerd, dat is heeltemaal gereformeerd gaan denken
en leven.

J. WATERINK.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Over het Tafelgebed.

Een onzer lezeressen doet ons een vraag over het
tafelgebed.

Ze is in een z.g.a. neutrale Inrichting, en moet daar
dagelijks aan één tafel eten met een 50 tot 70 personen,
van wie er slechts een zeer enkele gebruik maakt van
de gelegenheid tot een stil gebed, die vóór en na elken
maaltijd gedurende eenige seconden gegeven wordt.
Zelf deed ze dat dusver; zou ook moeilijk kunnen be-
schrijven het niet meer te doen. Doch een gesprek met
een der tafelgenooten deed haar zich afvragen, of het
niet misschien beter ware het na te laten.

Men betoogde haar, dat het toch niet mogelijk is,
zoo plotseling, als op 'n kommando, uit het geroezemoes
der drukke tafelgesprekken, tot de zielestemming te
komen, die voor het spreken tot den hoogen en heiligen
God ons noodig is. En al kon ze er zich niet aan ge-
wonnen geven, de bewering scheen haar toch wel een
kern van waarheid te hebben, en bracht haar in ver-
legenheid, wat nu voortaan te doen.

De vraag is niet nieuw. Ook niet geldzaam. En even-
min, zooals de inzendster-half vreesde, te onbeduidend
om er op in te gaan. Ik, ervaring weet ik, dat hon-
derden belijders, jonge christenen vooral, op bureau's
en kantoren, in werkplaatsen en kazernes, op kost-
scholen en in ziekenhuizen, en overal waar men in
geuigel gezelschap aan tafel zit, met dezelfde vraag te
toben hebben.

En waar ze opkomt uit waarachtigen eerbied voor
God, en uit het besef van wat het voor een zondig
menschenkind wil zeggen, te spreken tot de allerhoogste
Majesteit, is ze waard met alle teederheid te worden
gewogen.

Er is evenwel ook een ander stellen van deze vraag.
't Gebeurt ook, dat men zich het bidden in tegenwoor-
digheid van ongelovigen eigenlijk schaamt; althans
niet opgewassen is tegen den verstoelen of openlijken
spot dien het uitlokt, en, omdat men zich zelf die
lafheid niet bekennen wil, nu gaat zoeken naar een
voorwendsel voor het nalaten van 't gebed, waarmee
men 'n consciëntie zóó-zóó gerust kan stellen.

Natuurlijk dat men zich dan ook de vraag stelt, of
het gebed er eigenlijk niet te heilig voor is, om in
zulk een kring en onder zulke omstandigheden vol-
gehouden te worden.

In dat geval verdient de vrager geen ander bescheid
dan 't woord van onzen Heere Jezus Christus: „Wie
zich mijns zal schamen voor de menschen, diens zal
ook ik mij schamen voor mijnen Vader die in de
hemelen is“.

Maar heel iets anders is het, als de vraag opkomt
uit de vrees, dat men zich aan het gebed en daarmee
ook aan de majesteit des Heeren vergruipen mocht.

En het gebed daarvoor is m.i. volstrekt niet denk-
beeldig. Het bidden onder alle omstandigheden kort-
weg als een ijzeren wet voor te schrijven, en dat dan
hiermee te rechtvaardigen, dat het, wat het dan voor
ons zelve ook mag zijn of niet zijn, toch in elk geval
een getuigenis is voor degenen die ons omringen,
acht ik niet in overeenstemming met karakter en doel
van 't gebed.

Dat er in het bidden in tegenwoordigheid van
wereldsche lieden ook een belijden en getuigen voor
de wereld ligt, en dat het daarom middel in Gods
hand kan zijn om anderen tot nadenken en tot be-
schaming over hun niet-bidden te brengen, is volkomen
waar. Maar dit moet bij ons bidden toch altoos iets
bijkomstigs, bijna zei ik, iets onbedoelds, blijven. Voor
het getuigen dient niet het gebed maar de belijdenis.
En wie het gebed ervoor gebruiken ging, zou gevaar
loopen van niet het gebed ook het getuigenis te ver-
liezen. Hij zou gaan spreken tot de menschen in plaats
van tot God. En als de wereld dat doorzien kon, zou
ze er een heel ander getuigenis in vermoeden, dan hij,
die, al biddend, noch bidt noch getuigt, er mee bedoelde.

Neen, ons bidden moet, naar de maat van onze
menschelijke zwakheid, bidden, d.w.z. zielsverheffing
tot onzen God en spreken tot onzen hemelschen Vader
kunnen blijven, zoo er plaats voor zijn zal.

Of het dat nu zal kunnen, hangt af van tweeërlei:
van omstandigheden buiten ons en ook van ons-zelf.

Er zijn omstandigheden denkbaar, waarin er voor
het gebed in zijn gewonen vorm — zij het dan ook
den allereenvoudigsten: van gesloten oogen en gevou-
wen handen — geenerlei plaats is, en we alleen voor
het gebed in zijn vluchtigsten vorm, dien we den wel
wat oneerbiedig-klinkenden naam van „schielgebed“
gaven, nog gelegenheid overhouden. Ik denk aan een
matroos, die in storm de zeilen moet gaan reyen, aan
een soldaat midden in 't gevecht, aan een huismoeder
midden in haar huiswerk, of aan een reiziger, in de
volle wachtkamer van een station, te midden van een
aantal lawaaierende menschen. Onder zulke omstandig-
heden kan, als ik ten minste een ander in dit opzicht
schatten mag naar me zelf, niemand vormelijk bidden.
Het dan toch te willen, loopt uit op een vormendienst,
waarvan we zelf wel heel wat kunnen denken, al was
't alleen maar om den moed die er uit sprak, maar
die in Gods oogen en voor onze eigene ziel geen 'n
minste waarde heeft.

Overigens laat zich hier geen algemeene regel stel-
len. Er zijn allerlei omstandigheden denkbaar, die voor
den één wel, voor den ander niet een verhoeding
van het gebed vormen. De één kan zich gemakkelijker
losmaken van wat hem omringt, om zijn gedachten op
het onzienlijke te concentreren, dan de ander. Wat
hier bovenal groot verschil maken zal is, of men meer
of minder geoefend is in het leven nabij zijn God. Wie,
gelijk dat, bij gestadigen wasdom in de genade, met
de jaren bij Gods kinderen omder het geval wordt, door-
gaans in zijn ziel niet ver van zijn God leeft, zal het
gemakkelijker vallen, ook als er veel in zijn omgeving